

“LA MEUA VIDA I LA MEUA CARRERA M’HAN SERVIT PER REALITZAR-ME PERSONALMENT I PER AJUDAR ELS ALTRES”

escriure guions, etc, i durant els anys de carrera ens duia cada setmana a l’Arxiu a fer pràctiques amb documents de primera mà. Potser fins aquell moment jo encara no havia valorat suficientment l’arxiu, perquè per a mi era com una assignatura més de la carrera. Després, poc abans d’acabar els estudis, vaig començar a participar, junt amb una companya de la facultat, en els Jocs Florals amb la preparació d’alguns treballs d’investigació –poca cosa...- però allò ja ens duia a l’arxiu i significava una altra manera d’apropar-nos-hi.

CONVERSES MEMORABLES

amb

Amparo P

Entre 1956, data de creació del “Centro Coordinador”, i 28 anys després, en 1982, data en què les funcions del “Centro” són assumides pel Servei del Llibre, Arxius i Biblioteques de la Generalitat Valenciana, es va passar de 23 centres bibliotecaris en funcionament a la Província de València a 116, a més de 5 centres en reorganització i la tramitació de la creació d’altres 5. De donar servei a una població de 424.459 habitants es passava a donar servei a 1.120.641 habitants. I d’aconseguir 190.090 lectures anuals a aconseguir-ne 1.377.691

-Potser va ser un poc de casualitat que estudiés Filosofia, perquè jo tenia en el batxillerat molt bones notes en ciències, sobretot en matemàtiques. Però després em vaig sentir contenta perquè vaig tenir la sort d’estudiar amb professors com Manuel Ballesteros, un gran mestre que ens ensenyava la història de manera diferent. Ens feia

-La veritat és que vaig tenir la boníssima circumstància de què el Secretari de l’Arxiu, Manuel Dualde Serrano, al veure’ns allí ens va preguntar: “Però és que a vostés els interessa açò”? I li vam contestar que no ho sabíem molt bé. El cas és que ens va dir: “Bé, si els interessa i volen aprendre, jo estic disposat”. I així va ser com m’hi vaig decidir. Dualde era una persona extraordinària i jo vaig tenir la sort de comptar amb el seu suport. Així que vaig entrar d’encarregada de Biblioteca -avui en diríem interina- i vaig prendre contacte de ple amb la professió. Un poc més tard, en 1952-53, vaig anar a ampliar estudis a Madrid, on una amiga m’havia anunciat l’existència d’un curs d’arxius i biblioteques, i hi vaig fer el curs organitzat per la *Dirección General de Archivos*, que aquell any preparava la primera promoció. Després, quan es van convocar oposicions,

les companyes que hi havíem coincidit vam formar un equip i ens vam preparar les oposicions. En aquell moment l'oposició cobria arxius, biblioteques i museus i havies de preparar-te les tres proves en temes generals i en classificació i catalogació, independentment del que t'interessés. Jo vaig tenir la sort –una vegada superades les proves- que a València hi havia plaça i vaig poder tornar a l'Arxiu, així tota la meua vida ha transcorregut a l'Arxiu del Regne, excepte durant les pràctiques de l'oposició a Barcelona, que vaig estar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

“Sincerament, el que a mi més m’ha agradat sempre és estar amb els documents. Però haig de dir que la relació amb els investigadors enriqueix moltíssim”

-Jo vaig entrar en l'Arxiu en una etapa important. Teníem la dificultat d'un local inadequat. L'Arxiu estava ubicat a la Casa Professa dels Jesuïtes, pròxima a la Llotja i era un edifici que no reunia les condicions necessàries per albergar els fons de l'arxiu. S'havia dut allí amb motiu de la Guerra de la Independència. Abans de la Guerra, l'Arxiu Reial i l'Arxiu del Mestre Racional estaven al "Palacio Real", on avui estan els Jardins dels Vivers. Amb motiu de l'entrada de les tropes franceses per Sagunt en el segle XIX van haver d'enderrocar el palau i els fons de l'arxiu es va carregar en carros i es va traslladar a la Casa dels Jesuïtes. Posteriorment, es va arregar allí també l'arxiu de la "Casa de la Ciudad", que estava en el jardinet de la Generalitat. Quan jo vaig arribar a l'Arxiu tots els documents esmentats

però en molt poc d'espai, de manera que en una mateixa prestatgeria hi havia de vegades fins a tres lligalls. A més, el local era molt humit i fosc i tenia una instal·lació elèctrica molt deficient, fins i tot perillosa, sense comptar amb el problema afegit de les termites. Recorde que l'Ajuntament de València ens va ajudar a dur a terme una forta desinsectació. I en aquells anys –els cinquanta- la directora de l'Arxiu, Rosa Rodríguez Troncoso, va ser la impulsora del nou edifici de l'Arxiu que hi ha avui a l'Albereda. Rosa Rodríguez va aprofitar algunes de les circumstàncies familiars i personals –el seu home era diputat per la Diputació de València- i finalment va poder aconseguir el solar de l'Albereda. Recorde que en un principi ens van proposar el Monestir de Sant Miquel dels Reis i que quan vam arribar allà vam pensar que allò –que estava tot en runes- requeria de molts diners per ser restaurat i en aquella època era impossible. A més, el Ministeri proposava un edifici nou com una opció més econòmica, abans que acondicionar-ne qualsevol altre. I d'altra banda, hi havia la ubicació de l'arxiu. L'Albereda era un lloc estratègic, respecte a les facultats. El cas, però, és que no estiguérem lluny d'anar a parar a Sant Miquel dels Reis.

- El projecte es va fer des de València, per l'arquitecte valencià Joan Segura de Lago, que a més, era investigador. Joan Segura va viatjar per diferents països d'Europa, per veure el que hi havia i va projectar un arxiu que separava els serveis del fons documental, amb la construcció de dos cossos independents, per tal que el fons estigués a l'accés del funcionari, però no de l'investigador.

- Cadascú treballava en la seua secció, ordenant, catalogant i classificant, de manera que anàvem preparant-nos, però el moment més important va ser quan es va acabar d'alçar l'edifi. El trasllat va ser crucial, i ahí sí que vam batre el coure tots els funcionaris. Vam haver d'organitzar-ho tot des de l'edifici antic. Després vingué el trasllat en sí al llarg de l'estiu de 1965 amb un camió diari que ens prestava la Diputació, i amb l'ajuda d'alguns malalts del manicomi, que eixien amb regularitat del centre i ajudaven el servei

amb regularitat del centre i ajudaven el servei de transport i subministre del centre, vam anar traslladant l'arxiu. Ells arreglaven el camió en l'edifici vell i el descarregaven a l'Albereda i és gràcies a ells que vam poder avançar ràpidament. Nosaltres, per la nostra part, enviàvem amb cada lot una nota on déiem "enviem tal sèrie, de tal número a tal altre" i com que ja teníem distribuït on havia d'anar cada secció i cada sèrie, doncs es tractava d'anar col·locant els fons segons ho havíem previst amb anterioritat, de manera que no es desordenés res, i que en quant obrírem l'arxiu, en acabar l'estiu, tot estigués preparat per tal de facilitar el servei de consulta al públic. Va ser una etapa molt important en què vam treballar molt. Una qüestió que ens preocupava era la disposició en les prestatgeries, ja que eren de doble cos i estaven exentes. Havíem de pensar bé el tamany de la documentació que hi col·locàvem, per tal de perdre el mínim d'espai possible, perquè...és clar...no sabíem el futur de l'arxiu. En aquells moments no hi havia res de previst, ni l'Autonomia ni res semblant, i l'Arxiu del Regne albergava en aquells temps també la documentació de les delegacions de diferents Ministeris.

-L'Arxiu del Regne ha estat un arxiu mixte, d'un costat un arxiu històric, amb documentació d'institucions que ja no tenien vigència, el que és en sí l'arxiu de l'Antic Regne de València. I d'altre, un arxiu provincial, perquè recollia la documentació de les delegacions dels ministeris com Hisenda, Educació, etc, i els Protocols també, que normalment anaven als arxius provincials. En el cas d'Hisenda, vam tenir la sort de què no ens enviassen documentació de la que havíem d'expedir certificats, de manera que ells es quedaven la documentació que havien de treballar per tal que nosaltres continuàssem sent arxiu històric, que era el més fonamental. Així i tot, Hisenda ocupa avui dues plantes de l'arxiu, de manera que va enviar sempre molta documentació, clar...l'economia sempre ha primat. Anys després, quan va arribar l'Autonomia i amb la creació de l'Arxiu de la Generalitat, l'Arxiu del Regne ja va deixar de rebre documentació actual. I en tot cas, es recollia documentació d'algun

gremi o algun col·legi, com el d'agents comercials, o d'alguna casa nobiliària, però només documentació que tingués caràcter històric i que estigués tancada. Es tractava de guanyar espai. Jo recorde que quan vaig eixir de l'Arxiu, la planta novena estava encara quasi buida i la planta desena sense res, sobretot perquè part és terrassa i caldria acondicionar-la per la llum i la temperatura. De fet, l'arquitecte que va projectar l'edifici va calcular que –segons el volum de documentació que magatzemàvem per aquell moment- tindríem suficient espai

molt complet quan jo vaig arribar a la direcció. El que jo he fet és mantenir el que havíem aconseguit, arregar la documentació que podíem i procurar el treball de cadascú en la seua secció per posar al servei dels investigadors el que teníem. Vam ser un bon equip, cadascú estava en el seu lloc, ens enteníem molt bé i treballàvem en un molt bon ambient. Vam aconseguir que l'arxiu funcionés el millor possible. I ho vam aconseguir també amb l'ajuda d'un equip de subalterns que treballava de manera molt eficient. Puc assegurar que era un dels arxius espanyols

perquè a penes si pots ocupar-te'n. De fet, la secció de la qual jo em feia càrrec, la del Mestre Racional, sobre la qual havia d'anar inventariant i revisant el que ja estava fet, tenia 9.000 volums quan jo vaig començar a ocupar-me'n i jo m'hi vaig quedar en el número 7.000 quan em vaig jubilar. Vull dir, que no m'havia donat temps d'acabar el treball en tots aquells anys que vaig estar a l'arxiu, perquè la meua labor ha sigut sobretot administrativa i de gestió. Després de jubilada he volgut continuar amb l'inventari dels papers de Mestre Racional. Li ho vaig proposar a Carlos López, el director que em va succeir, i va respondre molt positivament. Clar, a partir d'aquell moment hi he anat quan podia, sense horaris fixes. A mi és una professió que m'ha agradat molt i m'ha donat grans satisfaccions, i per això continue treballant a estones lliures.

Façana de l'Arxiu del Regne de València.

fins a l'any 2000.

-Estant jo de directora, em van proposar des de Madrid fer una remodelació i instal·lar compactes en l'Arxiu. Jo li ho vaig comentar a l'arquitecte de la Delegació del Ministeri i ell em va dir que, a pesar de ser conscient de que l'arxiu estava molt ben construït, caldria fer una prova de l'aigua i eixes proves deixen ressentits els edificis "i jo –va dir- no estic disposat a fer-la, així que digues a Madrid que no calen compactes, que quan l'arxiu estiga ple ja buscarem una altra solució". De fet, l'edifici de València va arribar a ésser modèlic durant molts anys. Venien de fora de València a veure com estava construït. L'edifici comptava amb servei de microfilm i restauració, així que estava

funcionava, i així ens ho deien també els investigadors d'altres ciutats que ens visitaven.

-Mira...No massa coses, vull dir, que jo des de la Secretaria ja m'ocupava de temes de personal i de gestió, com és escriure informes i coses semblants. El que sí és cert és que la Direcció em deixava molt poc de temps per a treball tècnic d'ordenació. En general no vaig notar grans canvis. Ara bé, em sentia amb la responsabilitat de que la gent estigués contenta, treballés a gust. Calia resoldre els problemes que es plantejaven en l'arxiu davant de qualsevol inspecció etc. En realitat, la direcció d'un arxiu és més bé un treball de gestió. La funció tècnica –el treball específic en l'arxiu- l'has de deixar un poc de banda,

-La veritat és que he publicat molt poc. Eren treballs que escrivíem per tal que l'Arxiu tingués una representació en els congressos i encontres. Per a mi ha sigut important sobretot el contacte amb els investigadors, i això ho vaig aprendre d'Ernest Martínez Ferrando, un senyor valencià que era inspector quan jo estava fent les pràctiques a Barcelona. insistia en la importància de que el funcionari es relacionés amb els investigadors perquè podia aprendre molt de la documentació que potser ell no tenia ocasió de revisar personalment. Recorde que quan jo preguntava als investigadors: en què estàs treballant? Em contestaven: "Estic trobant una quantitat de coses", i clar, potser jo no creia que ahí es podia trobar això o allò. I açò ja era una dada que jo arxivava. Era una tasca recíproca i enriquidora, amb un intercanvi molt valuós i eficaç, tant per a la persona que investigava, com per a qui guiava en la investigació. Sincerament, a mi, el que més m'ha agradat sempre és estar amb els documents, però haig de dir que la relació amb els investigadors enriqueix moltíssim. Mai he subestimat parlar amb ells i informar-me sobre el seu treball i sobre la documentació que trobaven, perquè això em podia servir per ajudar una altra persona, o a mi mateixa. I poder així anar facilitant també allò que jo trobara posteriorment. Ha

una carrera que m'ha servit per a realitzar-me personalment i per ajudar els altres. Potser on jo vaig posar més esforç i energies va ser en què l'arxiu funcionés el millor possible. Clar, jo era jove quan vam arribar al nou edifici, tenia quaranta anys i estava en la plenitud de la meua trajectòria professional. En eixe sentit, pense que vaig fer el que havia de fer en aquell moment, i res més.

informàtica, crec que la rapidesa que la gent exigeix a Internet pot reflectir un poc la falta d'esperit d'investigació, en el sentit que a un investigador no li importa agafar un lligall o un llibre, i estar-s'hi treballant tot el dia i no haver tret ni una informació, ni una nota. En canvi, el món en què vivim, fet de presses, d'eficàcia i de resultats immediats, és un poc incompatible amb la paciència que reclama la investigació, crec.

-En el cas de València, jo crec que és pel clima. València no valora les biblioteques –pense jo-. Recorde que quan anàvem a reunions amb els directors de centres coordinadors, Sòria et donava unes estadístiques de lectura impressionants, i jo preguntava: “però com aconseguíu açò a Sòria?”, i em contestaven: “és que hi fa molt de fred i la gent es queda a casa i llig”. I jo els deia que ací com hi havia sol, es llegia menys. Considere que el públic en general comença a valorar les biblioteques en el moment que les necessita, però mentrestant, hi ha molta gent que se'n pot passar.

“Ajudar els altres en la investigació és una tasca recíprocament enriquidora. Tu els ajudes, però ells també et faciliten molta informació. Hi ha un intercanvi que és molt valuós i eficaç, tant per a la persona que investiga com per a qui guia en la investigació”

-Jo crec que teníem molt bona imatge perquè el servei que oferíem era molt bo. Potser el que ens ha faltat als funcionaris de la meua època és publicar més inventaris sobre el Centre. No en publicàrem perquè els volíem revisar exhaustivament, i potser per un poc de perfeccionament del treball, no ho féiem. Quan jo estava en la Secretaria, la Directora –que per açò era més generosa que jo- em deia que hauríem de publicar, i jo sempre li deia que si ella volia que ho fes, però que jo si no estava tot ben compravat, no ho publicava. No és que jo siga perfeccionista, però volia que les coses es fessen bé i que mai no ens trobàssem que algú ens demanava una cosa que no la teníem, que no apareixia inventariada. I el fet és que, a pesar de què no hi havia molta informació perquè no publicàvem, fins i tot en l'Arxiu antic hi va haver investigadors estrangers. Érem el més important dels arxius regionals quant a contingut. Jo em vaig donar compte –per exemple- que quant a arxiu històric nosaltres estàvem per sobre de l'arxiu de la Corona d'Aragó, excepte en la secció de Cancilleria, que és molt més rica que la nostra. A partir d'Alfons V, quan es creà l'ARV, tots els registres amb documentació referida a València s'enviaven ací, encara que es deixaven repetits en la Corona d'Aragó. És clar, ací tenim només registres des de Alfons V, allà, des de Jaume I i la diferència és molt important. Però cal valorar la riquesa que a València tenim respecte a Mestre Racional, per exemple.

-La raó per la qual vaig arribar jo ací és molt pueril. Hi havia la voluntat de crear el “Centro Coordinador”, i tots els funcionaris que hi havia a les biblioteques eren molt majors, així que van pensar en una persona que fos jove i que estigués disposada a anar pels pobles a realitzar inspeccions i parlar amb els alcaldes. Clar...jo no sabia on m'estava ficant...ho dic sincerament. Així que m'ho van proposar i vaig anar a Saragossa -ciutat pionera en la iniciativa- amb l'arxiver de la Diputació, per assistir a una llarga reunió amb els companys d'altres províncies, durant la qual vam saber en què consistia el projecte. Quan vaig tornar a València, ja em vaig posar a treballar en la creació del Centre, treball que vaig compaginar amb l'arxiu fins l'any 1985, quan amb l'Autonomia s'havia creat el Servei del Llibre, Arxius i Biblioteques. Allò era un servei doble. De matí a l'Arxiu i de vesprada al Centre.

-Jo no he treballat mai amb ordinadors. A mi la màquina d'escriure no em suposa cap problema per a redactar una carta, un informe, o el que siga. En canvi, un treball d'investigació, l'hagut de fer sempre a mà, amb bolígraf i paper, corregint i tatxant, per a mi era molt còmode. Sí que em consta que els ordinadors faciliten el treball, però jo ho trobe molt complicat, i simplement, que no hi he tingut ocasió, en el sentit que al jubilar-me no m'he posat a publicar treballs. Així com Luis García Ejarque sí que va continuar publicant i em deia: Amparo, no sigues així, i prova. Però no ho he fet. Ejarque i jo –haig de dir- vam ser sempre grans amics i companys de professió, començant per ser companys de promoció i continuant la relació professional i d'amistat, ell, des del “Servicio Nacional de la Lectura”, i jo, des del Centre. En general, jo guarde molts bon records d'aquells anys de la Universitat, alguns companys encara continuem reunint-nos. Tornant al tema de

- La veritat és que quan jo vaig arribar al Centre no sabia per on tirar ni què fer. En un començament em vaig dedicar a prendre contacte amb la realitat i molt prompte ja comptava amb un equip de professionals –seleccionats per la Diputació- que treballaven molt i molt bé. El Centre era un servei combinat entre l'estat –que posava mobles, llibres

i el funcionari encarregat - i la Diputació que aportava ajudes per a les biblioteques i el personal del Centre. Sincerament, jo no havia pensat mai que anava a treballar amb biblioteques, especialitzada com estava en arxius. Però, bé, vaig acceptar perquè coneixia les biblioteques i sabia catalogar i classificar, ja que durant la carrera havia estudiat biblioteconomia, havia estat un any de becària en la Biblioteca Universitària. El mèrit -crec- és que vam crear un bon equip, no molt nombrós, quatre persones en total, però

les biblioteques que s'havien creat abans de 1956. Després mirava en quines poblacions hi havia possibilitats de crear-ne, proposant-ho als alcaldes i fent-los saber que existien les condicions necessàries per crear un centre en la localitat. Recorde que sí que hi havia la voluntat per part dels alcaldes de voler dotar els pobles de biblioteques. Clar...algunes localitats tenien més possibilitats que altres, per exigències de número d'habitants, condicions dels locals, i altres aspectes. Era molt important que els alcaldes tingueren interès per les

manera que Madrid no tenia un control directe sobre elles i només al voltant d'una vintena funcionaven diàriament.

Jo m'ocupava de la selecció de llibres que havíem de comprar amb els diners que l'estat destinava a augmentar els nostres fons i els distribuïa a les biblioteques. Enviava a les biblioteques la informació sobre els diners de què disposaven, però els llibres li'ls enviàvem nosaltres catalogats i classificats. Els

Detall d'un dipòsit (clergat).

“La meua carrera professional m’ha servit per realitzar-me personalment i al mateix temps ajudar els altres. Potser on jo vaig posar més esforç i energies va ser en què l’Arxiu funcionés el millor possible. Quan ens vam traslladar al nou edifici jo estava en la plenitud de la meua trajectòria professional, i pense que vaig fer el que havia de fer en aquell moment”

eficaç. Jo era una més entre tots. L'equip vaig buscar-lo entre gent que jo considerava competent. Hi havia una antiga companya de la Universitat, un poc més jove que jo, i també la germana de Dualde, l'antic Secretari de l'arxiu, i un subaltern que treballava moltíssim. Érem molt creatius, programàvem cursos i altres tantes activitats.

-Des d'un principi vaig intentar espabilar

s'ocupaven de què funcionaren. En ocasions vam haver de fer cursets per orientar i guiar el personal que s'ocupava d'aquelles primeres biblioteques. De vegades era el “maestro” qui hi estava a càrrec, però de vegades no, era simplement una persona que a l'alcalde li interessava que estigués allà. Durant l'època en què Ejarque era director del “Servicio Nacional de Lectura”, des de la Direcció General, es van edificar centres importants com els de l'Elia i el de Cullera, un edifici esplèndid amb un saló d'actes espectacular. El Centre Coordinador de València era un dels Centres d'Espanya amb més biblioteques, perquè abans de la meua arribada, Madrid ja n'havia creades algunes. Concretament, hi havia 40 biblioteques públiques, de les quals no totes funcionaven, només 23 estaven al dia. Algunes només estaven en el paper, perquè s'havien creat amb un alcalde i ja havia canviat a un altre o perquè la

fer peticions, però si pensava que un llibre determinat era interessant que estigués a la biblioteca, i ells no l'havien demanat, feia perquè els arribés. En principi era un treball molt personalitzat, biblioteca per biblioteca. De tant en tant, jo em passejava per les biblioteques, sense avisar. No per res. Encara que rebíem estadístiques de totes, m'interessava tenir un coneixement directe de la realitat dels centres. Però sense cap altre propòsit. Quantes vegades vaig arribar a un poble -recorde- i en les Festes Patronals i em tocava dir-me: “Amparo: mitja volta i a casa”. Simplement volia saber si la biblioteca funcionava. I en tot cas, si no funcionava, el problema, més que meu, era del poble. Jo només procurava que el nostre treball tingués un profit.